

Barashada Ciyaarta ee Goobaha Carruurnimada Hore

SOMALI

Waa maxay cayaarta?

Daraasadaha adduunka oo idil ayaa muujiyey in carruurta wax bartaan oo horumar sameeyaan inta ay ku lug leeyihiin waayo aragnimo ku salaysan ciyaar ku salaysan.

"Ciyaaruhu waa lama huraan si loo kiciyo oo loo dhexgeliyo tiro balaaran oo ah garaadka carruurta, jirka, bulshada iyo kartida hal abuurka. Dhaqannada carruurnimada hore ee wax ku oolka ah waxay adeegsadaan habab waxbarid iyo waxbarasho oo isku dhafan si ay u taageeraan is dhexgalka joogtada ah iyo wadaagga carruurta. Ciyaarta iyo fursadaha kale carruurta waxay bartaan inay macno u sameeyaan oo dhisaan fikradaha ku saabsan dunida bulshada iyo dabiiciga ah, dadka, meelaha, walxaha iyo waaya aragnimada ay la kulmaan maalin kasta."

- VEYLDF, 2016, pg. 14

Cayaartu si dabiici ah ayay ugu timaadaa ilmahaaga waxayna qayb muhiim ah ka tahay waxbarashooda iyo horumarkooda. Cayaartu waxay kaa caawineysaa ilmahaaga inuu macne u yeesho adduunkiisa oo uu sii wado kobcinta dareen xooggan oo aqoonsi. Ciyaar cunugaagu wuxuu ku qiyaasi karaa, iska yeel yeeli karaa, abuur karaa, sahamin karaa, baari karaa, la xiriiri karaa, su'aali karaa, la hadli karaa, dhegeysan karaa, qabaa karaa, dareemayaa, taaban karaa oo ur karaa. Ciyaartu waxay ku lug leedahay gorgortan, xallinta mashaakilka, qaadista khataraha, tijaabinta waxyaabo cusub, iyo in la arko sida ay wax u shaqeeyaan. Ilmahaagu wuxuu wax ka baran doonaa naftooda iyo dadka kale, wuxuu baran doonaa xeerarka ciyaarta, wuxuu yeelan doonaa saaxiibo, wuxuu kobcin doonaa cilaqaadka wuxuuna aaminaa dadka ku xeeran oo ay ku jiraan barayaashooda iyo carruurta kale.

Carruurta marmar kaligood bay cayaari doonaan, waxay la ciyaari doonaan hal ama laba carruur ah oo kale waxayna ku ciyaari doonaan kooxo yaryar ama kuwo waaweyn oo carruur ah. Ciyaartu waxay noqon kartaa mid buuq badan ama aamusan, dadban ama firfircoon.

"Muddooyinka cayaarta aan kala go 'lahayn waxay carruurta siiyaan waqti ay wax ku hindistaan, baaraan oo ogaadaan, iyagoo adeegsanaya waxyaabo badan oo hodan ah iyo agabyo dhammaaday."

- VEYLDF, 2016, pg. 21

Barashada Cayarta

Macallimiinta iyo barayaashu waxay qorsheeyaan barnaamij si ay u daboolaan danaha iyo baahiyaha gaarka ah ee ilmo kasta oo ka qaybgalaya adeegga. Waxay tan u sameeyaan iyagoo bixiya waayo-aragnimo ballaaran oo ku saleysan ciyaarta jawi waxbarasho oo furan, halkaas oo carruurta si xor ah ugu dhex socon karaan meelaha bannaan ee gudaha iyo dibaddaba.

Waxaa jiri doona waxqabadyo toos ah oo toos ah, sida muusig, sheekooyin iyo dood. Qeyb weyn oo maalinta ka mid ah, carruurta waxay keligood gaarayaan go'aammo ku saabsan halka ay ku ciyaari doonaan, cidda ay la ciyaari doonaan, iyo inta ay ku qaadan doonaan dhaqdhaqaaq ciyaar gaar ah. Barayaashu waxay bixin doonaan taageero iyo hagid marka carruurta u baahan yihiin caawimaad.

Barayaashu waxay adeegsan doonaan xeelado waxbarid oo kala duwan si ay u taageeraan carruurta si ay u kobciyaan jacaylka barashada, inay noqdaan kuwo wax xiiseeya, wax weydiiya oo xiiseeya adduunkooda iyo dadka ay la kulmaan. Waxaa laga yaabaa inay hagaan ciyaarta, hogaamiyaan riwaayada, ama u fiirsadaan carruurta cayaarta is hagta.

Maxay carruurta baranayaan inta ay ciyaarayaan?

Ciyaartu waxay carruurta siisaa fursado ay ku hadlaan oo ay ku weydiyaan su'aalo, kobciyaan kuna dhaqmaan erayada iyo luqadda, farbarashada, tirooyinka iyo xirfadaha bulshada. Ciyaarta, carruurta waxay baranayaan sida loola xiriiro oo loola xiriiro dadka kale.

Carruurta waxay kaloo adeegsadaan mala -awaalkooda si ay u jilaan waxa ay arkeen, tusaale ahaan;

- Iyagoo iska dhigaya inay diyaariyaan cuntooyinka
- Daryeelka ilmaha
- Ahaanshaha dab damis, dhakhtar ama dukaanle.

Tani waxay ka caawisaa carruurta inay bartaan inay fahmaan oo ay macno u yeeshaan adduunkooda iyo bulshadooda.

“Riwaayadda riwaayaddu waxay muhiim u tahay sahaminta aqoonsiyo iyo aragtiyo kala duwan, oo ay ku jirto fikradda ka mid ahaanshaha bulshooyinka caalamka. Carruurta waa in la taageeraa si ay u qaddariyaan isku ekaanshaha iyo kala duwanaanshaha u dhaxeeya shakhsiyaadka iyo kooxaha, iyo inay xushmeeyaan aragtiyaha kala duwan.”

- VEYLDF, 2016, pg. 18

Inta ilmahaagu ku jiro ciyaar, waxay ka wada xaajoon doonaan xeerar ka caawinaya inay bartaan dabeecadaha dadka kale raali ka yihiin. Tusaale ahaan, carruurta waxay yeelan karaan xeerar ay ku sugaan markay leexanayaan. U oggolaanshaha carruurta inay ku lug yeeshaan samaynta xeerar qof walba ka caawiya inuu ammaan ahaado, daryeelidda qalabka iyo taageeridda caddaaladda iyo sinnaanta, waxay ka caawin doontaa fekerkooda iyo xirfaddooda xallinta dhibaatooyinka, waxayna taageeri doonaan horumarinta isgaarsiinta iyo xirfadaha bulshada iyo sidoo kale xirfaddooda tirooyinka iyo farbarashada.

Ciyaartooda, carruurta waxay ku dhisi karaan aqoontooda iyo fikradoodii hore siyaabo cusub oo xiiso leh.

Carruurta waxay ku celcelin karaan waxqabadyada qaarkood si isdaba joog ah, iyagoo halis gelinaya iyo barashada iyo xirfadaha ku dhaqanka, sida;

- iyagoo keligood meel sare u fuulaya
- garashada halxiraalaha jig-saw
- iyagoo gashanaya dharkooda ama farshaxanka
- ku dheelitirnaan dogob cidhiidhi ah
- iyaga oo maqas isticmaalaya
- boodboodka
- iyagoo is riixaya oo lulaya.

Guulahan, yar iyo weynba, waxay abaal u tahay carruurta, qoysaskooda iyo barayaasha taageera waxbarashadooda.

Ciyaartu waxay carruurta siisaa fursado; u dabbaaldeg, ku guulayso, ku guulayso, khaladaad samee, ku tababar, tijaabi macluumaad cusub ama xirfado, samee fikrado iyo hanashada xirfado iyo aqoon cusub.

Ciyaaruhu waa sida ilmahaagu wax u barto.

Tixraacyo

Waaxda Waxbarashada iyo Tababarka, 2016. *Qaab dhismeedka Barashada iyo Horumarinta Sannadaha Hore ee Fiktooriya.*